

BUITEN

20^E JAARGANG N^O. 38.

ZATERDAG 18 SEPTEMBER 1926.



DE MARIA MUNSTERKERK TE ROERMOND, GEZIEN VAN HET NOORDOOSTEN.



Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

MEVROUW MARIANNE, DOOR M. VAN ZEGGELEN (9)	BLZ. 446
NAARDEN'S VESTINGWERKEN, (GEÏLL.) DOOR MR. A. LOOSJES	BLZ. 448—451
STIEFKINDEREN, DOOR H. E. KUYLMAN	BLZ. 451
ROERMONDSCHÉ MONUMENTEN (GEÏLL.), DOOR A. F. VAN BEURDEN	BLZ. 445, 452—454
VERKLEINWOORDEN, DOOR MR. C. BAKE	BLZ. 454
AMSTERDAMSCHÉ BAN- OF MIJLPALLEN (GEÏLL.), DOOR J. SCHUITEMAKER CZ.	BLZ. 454—456
KONINGEN IN BALLINGSCHAP, DOOR CHARLES G. D. ROBERTS (34)	BLZ. 456
DE STAM VAN EEN REUSACHTIGEN CALIFORNISCHEN KOA-BOOM (ILL.)	BLZ. 456

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

De uitgevers verzoeken beleefdelyk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelyke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

Atzonderlyke nummers: Prijs 40 cts.



MEVROUW MARIANNE

DOOR

9) M. C. VAN ZEGGELEN.

MARIANNE zag dat Truus, met behulp van den dikken badbaas, de stoelen een goed eind achteruit geschoven had. Nu zouden ze straks tusschen de vele andere strandbezoekers zitten. Ze wuifde met haar handschoen als geruststelling en belofte dat ze terug zou komen. De golven, die nu aangespoeld waren, hadden hun schuim zachtjes laten vallen op kleinen afstand van den kuil, maar dáár, Leonard pakte Tante's hand, daar kwam er weer een, een groote hooge, geweldige . . .

„Gauw!” zeide Marianne, en vlug klom ze met het jongetje naar boven, juist op het oogenblik dat achter hen het water plassend en sissend in den kuil neerviel.

De kinderen van het kasteeltje, die er in geslaagd waren een nieuwe gracht te graven, stonden weer te juichen op hun vesting. Op het glinsterend natte zand staande, keken Marianne en Leonardje naar het roodgerokte blonde meisje, wier haren om haar gezicht woeien en de twee jongens in matrozenpakken, waarvan de groote kragen omhoog geslagen werden.

„Ik ga ook een kasteel maken, hè Tante? help je mee?”

„Kom maar mee, dan maak je er een dicht bij den badstoel”.

En zij keerden de geweldige zee, die achter hen aan rolde, den rug.

„Het is veel beter een kasteel te maken, dan een kuil? nie waar, Tante?”

„Ja jongen — veel beter; op een kasteel kan je je verweren, in een kuil kan je niets tegen doen, daar ben je machteloos!”

„Daar ben je machteloos!” herhaalde Leonardje, die dit woord opeens prachtig vond, en bij zijn Moeder gekomen, klom hij zoo ver mogelijk bij haar in den badstoel. „Mammie, nou ga ik een kasteel maken, op een kasteel kan je je verweren, in een kuil ben je machteloos!”

Truus keek Marianne vragend aan. Van wie had hij die wijsheid opeens? Ze zag haar schoonzuster knipoogen, maar toen verdween Marianne's gezicht in de groote overhuiving van den naburigen badstoel.

Leonardje deed zich even te goed aan een beker melk, die Moeder voor hem inschonk uit de medegenomen veldflesch. Toen zette hij de schop in het zand, om z'n kasteel te graven, maar even zag hij naar Tante Marianne. Zou ze hem niet helpen? Neen — zeker niet. Tante had den grooten hoed weer op den schoot gelegd en leunde achterover.

Voor Tante Marianne was inderdaad door de omarming van den badstoel weer die wereld „apart” opengegaan, waaruit ze door de kinderhand van den kleinen jongen zooveen getrokken was, maar de vluchtige indruk der werkelijkheid had toch weer een nieuw denkbeeld in haar te voorschijn geroepen.

„Op een kasteel kan je je verweren, in een kuil ben je machteloos!” Dat was het! Daar buiten in dien tijd van rust met David had hij haar het kasteel geschetst en zij had hem meegetrokken naar den kuil — als de vloed kwam, de groote levensvloed, hoe zouden ze zich dan verweren? Maar zou er niet eens een tijd komen, dat zij den kuil ontlopen konden, dat zij een kasteel zouden bouwen, zoo, als die rappe kinderen daar voor haar deden, frisch en naïf, heldhaftig door hun jeugd?

Door de wimpers heen zag ze naar het licht-gewemel van zon en strand, waar de vlugge figuurtjes kleurig bewogen.

„Zie je dat?” vroeg Truus, onzichtbaar voor Marianne.

„Ja, ja zeker!” Leonardje had zich namelijk, na lang be-deesd kijken, met een sprongetje bij de andere kinderen ge-deesd en 't blonde meisje, met de zwierende haren om 'r gezicht, had geknikt, dat hij wel mee mocht doen, en nu groef hij mee, heftig, in haast klaar te zijn als de groote golven ook deze plek zouden bereiken. „O, heerlijk een kind te zijn!” dacht Marianne — te trotseeren, te kunnen! Als Leonardje haar kind was, hoe zou ze dan genieten van dit groeiende, zich ontplooiende leven. Dan zou ze zich-zelf vergeten, ja zeker, en in hem zou ze doen groeien, stil laten ontkiemen, wat in haar nooit tot ontplooiing gekomen was. Ja, zoo! het ging als een schok door haar heen, zoo zou het grootste geluk zijn een kind te hebben, een redding, een sprong uit den kuil der levenssleur. — Haar gedachten gingen plotseling terug naar twee maanden geleden, toen zij op een morgen gedacht had, dat het wel zou kunnen zijn . . . dat het groote geluk haar wachtte, en weer doorleefde ze de onbegrijpelijke onder-vinding, daarom als mensch meer gewaardeerd te worden door haar man. Dat was geen geluk geweest. „Je bent mijn lief wijffie!” had hij blij gezegd. — Een driftig, weerbarstig woord was op haar lippen gekomen, maar ze had het goddank weerhouden. „Spreek er als-je-blijft met niemand over!” had ze hem gevraagd en hij schouderde ophalend: „Natuurlijk niet, we weten immers nog niet zeker”. Neen, ze wist nu nog niets zeker. Blij, was ze blij als ze dacht aan de mogelijkheid? Ook dit wist ze niet. Als ze echt blij was geweest, zou ze er toch over gesproken hebben met Truus, met haar Moeder, of met 'r goeie Geesje. „Ik heb geen echt vrouwenhart, dat is het! Zou ik misschien veranderen, als ik eens Moeder was?” Want ze hield toch wel van kinderen, niet van alle kinderen, maar van zoo'n schat als Leonardje was, en alsof haar gedachten hem naar zich toetrokken, kwam de jongen met roode wangen van de inspanning naar de badstoelen geloopt. „Mammie en Tante, mot je hooren. Dat meisje vroeg wie mijn Mammie was, jij of jij, en ik heb gezegd alle-bei! Nou en dat geloofde ze tuurlijk niet, want je kan geen twee Mammies hebben wel? en toen heb ik verteld, dat ik toch wel twee Grootma's had en . . .” Truus had hem naar zich toegetrokken en ze sloot z'n babbelen mond met 'n kus. Toen was 't Marianne of haar hart met heftige tikjes begon te slaan en ze moest iets wegslikken in 'r keel.

Het werd laat. De badman liep rond de stoelen om te waarschuwen, dat er een nieuwe huurtermijn der stoelen inging. „Het wordt onze tijd, geloof je niet?” vroeg Truus, die haar boek dicht sloeg.

„Ja”, zei Marianne, met een kleur. Ze had eigenlijk juist haar schoonzuster deelgenoot willen maken van het onzekere geluk, dat misschien komend was . . .

HOOFDSTUK III.

David was met den nachttrein uit Parijs gekomen en hij pakte in de achterkamer der suite, die hij in het Noordeinde bewoonde, zijn valies uit. Een weemoedig jong daglicht

gleed het raam binnen. Het uitzicht op de roode en blauwe stadsdaken, afgewisseld door een paar klimopmuurtjes en een enkele in plaatsje groeiende boom, dat stille beeld van kalm ontwakend stadje, deed hem opeens z'n valies met een slag dichtklappen en naast den stoel neergooien. Den Haag! hij was weer in den Haag! Straks zou hij met z'n portefeuille onder den arm z'n gewone weg naar 't kantoor in de Willemsstraat gaan. De gewone weg! — Hij keerde zich met een ruk van het raam waar hij even, de handen in de zij, voor had staan te kijken. Hij trok z'n bretels ook met een ruk vaster op den rug, knoopte zijn slap overhemd los, zoodat zijn gespierde bruine nek te zien kwam, en voor zijn kaptafel staande, zette hij zich schrap, wijdbeens en begon zich te scheren. Scheren is een prachtig mannenwerk. Je moet er al je aandacht bij hebben, het maakt je kalm. Je moet je beheerschen en alle kleine verwarrende gedachten van je afzetten. En toen hij zich half geschoren had — moest hij tegen zichzelf in den spiegel lachen. Rechts was hij de netjes blauw geschoren Meester Hoogland, advocaat-procureur . . . Links de bohémien, het ouwe raspaard, de artiest, de man van vroeger. Met vlugge duwtjes begon hij „links” in te zeepen. Je kon dien kerel niet gauw genoeg wegwerken; niet de spons, maar de scheerkwast er over! Zoo ging 't verleden heen, onder witte schoone zeep, zoo veegde je de ouwe dolheid uit, en Parijs, die wijde machtige wereld, waar ie nu vandaan kwam, waar Floris leefde op z'n Montmartre atelier. Floris, wat 'n gelukskerel! Die had 't goede gekozen. De wijde wereld. De groote gedachte. Die kerel was zich zelf. En toch . . . ook al weer niet heelemaal. O, hij had 't wel gezien. Zijn hart hing nog aan Holland, aan Marianne misschien. Om haar was hij indertijd weggegaan. Waarom? Waarom in vredesnaam? Stellig zou hij Marianne gekregen hebben, als hij maar gewacht had, geduld had gehad. Enfin, „à quelque chose, malheur est bon!” Nu was hij een Parijzenaar, had 't leven, zooals het een artiest betaamde, op z'n atelier met zijn vriendinnetje, zat niet in den Haag met z'n coterietjes en tentoonstellinkjes en critiekjes, en Marianne was Mevrouw Mees — Mevrouw Mees . . . David raspte zich voorzichtig met het scherpe mesje over wang en kin. Hij luisterde onder het kalmeerende werk naar 't klokgespeel van de groote Kerk, dat opeens over de stille stad neertrilde. Dat was een klank uit zijn jeugd. Het was een heerlijk geluid. Een geluid dat ie liefhad. Als 't kwartier speelde, hoe was hij dan gerend naar 't Gim, het oude huis in 't Westeinde, want altijd slenterden de jongens op 't kerkplein. Je wist niet waarom, maar je deedt 't. — Daar sloeg de klok haar plechtige slagen. Acht — Acht uur. Het scheergereedschap werd weggeborgen. David kleedde zich verder. Zou hij nog even bij Marianne aangaan, voor hij naar 't kantoor ging? Ja, als 't kon zou hij 't doen. Hij verlangde er altijd naar, zijn zuster weer te zien. Zij was de groote reine schat in zijn leven. Na Louise's dood was er niemand geweest, die hem zoo begrepen had, als zij. — Zij, daar was hij zeker van, begreep hem beter dan hij haar. Vreemd toch. Een vrouw blijft eeuwig en altijd een raadsel voor een man. Zou Marianne heelemaal gelukkig zijn met Bas? 't Kon haast niet. Maar je merkte nooit iets aan 'r. Bas was een beste kerel — z'n ouwe vriend, z'n studiegenoot — ja, maar 't was toch veel veranderd tusschen hen beiden, na zijn terugkeer uit de tooneelwereld. Vroeger had ie in Bas niet dat gezien, wat hij nu wel zag. — Een materialist, een man die om 't geld alles deed, een man die er komen wou en er ook komen zou, o! beter en verder dan hij, met z'n idealen. Maar daarom waren ze een goed span, hij en Bas. Ze vulden elkaar aan. Zooals nu weer met die Wedelwende-quaestie. Had Bas hem niet zelf nu „om een goede portie idealisme” gevraagd voor de pleitrede? — David's donkere oogen gleden even over de portefeuille, waarin hij gisteren nog in den trein z'n schets geborgen had — de pleitrede zooals hij hem gezegd zou hebben als ie zich had laten bepraten Mevrouw Wedelwende's verdediger te zijn — en per slot van rekening zou hij het nu toch zijn, al was Bas het, die haar uitsprak. Gelukkig was Gertrud reeds gauw veranderd van opinie en had zij Bas haar vertrouwen geschonken. Bas kon charmant zijn als ie wilde. Hij had 'n zeker gezag over vrouwen. Vrouwen wilden zoo behandeld worden. Ze wilden allemaal gehoorzamen — zelfs Marianne. . . .

„Alleen jij niet! jij niet!” zei David zacht en hij nam het portret in z'n hand, dat op den schoorsteenmantel stond; een jonge vrouw in 't wit, een hand steunend op de tafel, het sprekend gezicht wat gegeven, als zag zij uit het raam naar de lucht . . .

„Louise” was dwars, met een groote hand, over de fotografie geschreven. „Jij was een koningin, niemand kon jou bevelen”.

Hij zette het portret weer op de oude plaats en ging naar de voorkamer waar het ontbijt gereed stond. De krant lag naast z'n bord, maar hij opende haar niet, vouwde haar op, borg haar in de portefeuille. Straks zou er wel een oogenblik zijn om de krant in te kijken. Zijn hospita zorgde goed voor hem. 't Stond alles keurig klaar op tafel. De thee op het lichtje. Het brood in 't mandje — de kaas onder kristallen stolp — zijn ei voor 't ontbijtbord. En de kamer zelf ook keurig als altijd. Het was een vroolijke, ruime kamer. Bij het raam vulde de vleugel den geheelen hoek. Langs den muur tot de gangdeur stond breed en hoog de boekenkast, waarboven het oud Minervabeeld prijkte uit z'n studententijd, omhangen met kransen en linten. Op de lange rood-fluweelen chaise longue verborgen eenige kleurige kussens de witte antimakassar die er op moest volgens de Juffrouw, en ook een dergelijk kleedje, door David verafschuwd om zijn leelijkheid doch dat eveneens een onontbeerlijk voorwerp in het oog van de Juffrouw was, ook dit kleedje op een tafeltje ging schuil onder een aantal prachtwerken, Rousseau en Voltaire. Twee fauteuils vormden met de chaise longue en het tafeltje den hoek tegenover den vleugel en achter deze gemakkelijke zetels leunde in een houten schraag een groote portefeuille. Daarin waren David's schatten, origineele teekeningen van Rochussen, Roelofs, van Gogh en den jongen Bauer. De groote spiegel boven den schoorsteenmantel weerkaatste Davids beeld voor de ontbijttafel. De zon goot een rechten schitterenden balk over het witte tafellaken en David's handen, die de thee inschonken, het brood smeerden, het ei openden. Hij deed dit alles met een zekere plechtigheid, alsof hij zich wel goed wilde voorbereiden voor het geregelde Haagsche leven — dat weer begonnen was. Parijs en vooral Montmartre, met zijn schilders, dichters en zonderlinge types, de oude Rue Saint Vincent waar hij Floris' atelier ontdekte, had hem met haar tooverstaf aangeraakt. Dat was fataal voor hem. 't Zou lang duren eer hij weer hier in 't gareel was! — „Maar in naam van . . .” Hij drukte 't leeg eierschaaltje in gruzelementen, zoodat het porceleinen dopje 't bijna moest ontgelden. Verschrikt liet hij het los. Eens had hij zulk een fijn dingetje kapot geknepen! Zooiets was niet berekend op uitbarstingen van „in naam van” — Ja, in naam van wat, van wie? Hij liep nu eenmaal in 't gareel en hij moest er in blijven, al was het alleen maar om Marianne. Het zou ondankbaar tegenover haar zijn. Zij, die zich zoo aan hem had opgeofferd! Dit leven was klein, was geld verdienen, naam maken, nu ja, af en toe ongelukkigen uit den brand helpen, maar 't was toch voor je zelf, voor een bestaan leven en niet je innerlijk ontplooiën, niet je eigen diepste wezen uitleven wat toch alleen menschaardig was! Zou 't altijd zoo blijven? altijd? tot ie zeventig — tachtig was. Doodgaan als een eenvoudig burger, een ingezetene van den Haag — bij wiens graf dankbare redevoueringen gehouden zouden worden? Dankbaar? wie zou hem dankbaar zijn? Wat zou hij gedaan hebben, dat de wereld hem dankbaar was, immers niets anders dan dat wat de plicht hem voorschreef en wat eigen belang vorderde! En Marianne, dat kind waarin zooveel stak, zou zij ook als hij in dat gareel blijven?

Hij stond op, schoof den stoel onder de tafel, zag in den spiegel zijn donkeren, ernstigen kop, en een oogenblik vloog de gedachte door hem heen: met haar naar Parijs, er eenvoudig leven, zij schilderen, hij weer in de muziek of bij 't tooneel . . . Hij schrok van het denkbeeld. „'k Ben gek — ze hoort aan Mees”. Wacht, hij zou die schets van Floris voor 'r meenemen. Had hij haar eigenlijk niet voor haar bestemd? Hij moest haar vooral Marianne laten zien en als ze het ding hebben wilde . . .

De Juffrouw hoorde Meneer de trap afrennen, de deur dicht bonzen en ze zag hem, uit 't kamertje, beneden naast haar galanteriewinkel, de straat oversteken — zijn hoed op 't hoofd drukken tegen den wind en het Heulstraatje inslaan. Zij was blij dat Meneer er weer was. Ze had weinig last van hem. Den heelen dag was hij op 't kantoor, vrienden had ie weinig. Hij amuseerde zich maar met pianospelen. „Maar dat doet ie dan ook mooi, als je zoo speelt heb je niemand noodig!” dacht de Juffrouw.

(Wordt vervolgd).

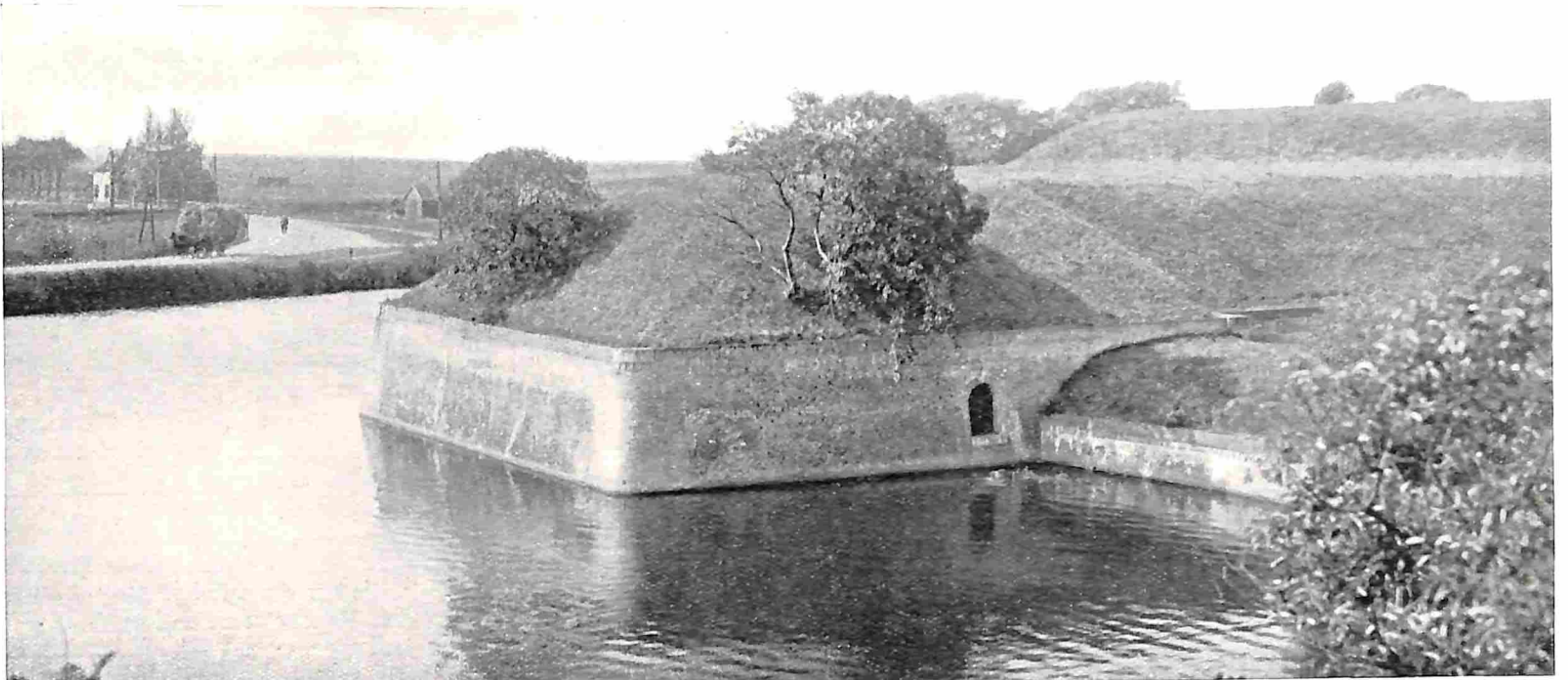


Foto R. H. Herwig.

HET BASTION OUD-MOLEN. LINKS DE WEG NAAR AMSTERDAM.

NAARDEN'S VESTINGWERKEN.

NAARDEN als vesting opgeheven.... Bij Koninklijk Besluit van 3 Juli 1926 werd het den volke kond gedaan! Een ieder, die het karakteristieke schoon van ons land liefheeft en Naarden's vestingwerken, zeldzaam geworden staal van Nederlandsche vestingbouwkunde, als een zeer bijzonder en zeer fraai monument bewondert, sloeg bij het vernemen van deze tijding de schrik om het hart, een schrik die nog toenam, toen uit Naarden's burgerij luide jubelkreten opstegen, en de bij dergelijke gelegenheden gebruikelijke woorden „uit het keurslijf bevrijd" zich wederom deden hooren. Zou Naarden, als helaas zoovele andere steden vroeger, over het hoofd zien, dat niet de omwalling, maar het verbod om binnen bepaalden kring buiten die omwalling te bouwen, het eigenlijke „keurslijf" vormde? Zou het zijn wallen en bastions afgraven, zijn grachtengordels dempen, om zodoende betrekkelijk gemakkelijk bouwgrond te krijgen, maar tevens zich van zijn grootste bezienswaardigheid en schoonheid, en ons land van een uit aesthetisch en historisch oogpunt buitengewoon waardevol bezit beroovend? Zou het zich maken tot een kleurloos, karakterloos stedeke, de oude kern omringd door min of meer fraaie woonwijken, als er bij tientallen in ons land zijn, misschien — als Geertuidenberg — een enkel brok van een bastion bewarend als herinnering aan wat was en werd vernield? Of zou het beseffen, dat het in zijn wallenkrans, gesierd met de zes store bastions, zijn breede vestinggracht met de ravelijn-eilandjes en daaromhelen weer de bedekte met den tweeden vestinggracht en de buitengracht — iets onvervangbaars bezit dat het niet alleen moet behouden omdat de piëteit tegenover historisch schoon zulks eischt, maar ook, omdat het in strijd ware met een welbegrepen eigenbelang, den weg op te

gaan van die vele andere steden, die roekeloos en ontzind, door slooping van muren en poorten hun grootste merkwaardigheid deden verdwijnen en thans, vergeten door den vreemdeling, te laat inzien, dat dwaze kortzichtigheid het hun voor altijd onmogelijk maakte, voor ons land te zijn, wat Carcassonne voor Frankrijk, wat Rothenburg voor Duitschland is? ☞ Gelukkig zijn sindsdien van overheidswege geruststellende verklaringen afgelegd. In theorie althans blijken zij, die het lot van Naarden's vestingwerken in handen hebben, de wenschelijkheid van hun behoud in te zien. Dat is al veel, en wij hebben er dankbaar voor te zijn, maar mogen het oog niet sluiten voor het nog steeds dreigend gevaar van een langzaam en gestadig knagen aan het vestingmonument, een aantasten van de minder-belangrijke gedeelten, die toch, wil het geheel zijn indrukwekkend aanzien behouden, onmisbaar zijn. ☞ Voor een zoo ongeschonden mogelijk behoud van de versterkingen der oude Gooische vesten komen wij met des te meer kracht en klem op, omdat geen der weinige omwalde steden en stadjes, welke ons land nog bezit (Gorinchem, Woudrichem, Brielle, Hellevoetsluis, Hulst, Willemstad — bij hetzelfde Koninklijk Besluit als vesting opgeheven — en, gedeeltelijk ook Muiden en Weesp) behoort tot de scherpzinnigste en volmaakste scheppingen van 17de eeuwse vestingbouwkunst. In den loop der 19de eeuw zijn ze bijna alle gesloopt of door verwaarloozing verdwenen, de vestingwerken die op dezelfde krijgskundige hoogte stonden; noemen wij slechts die van Sluis, Breda, Bergen op Zoom, 's-Hertogenbosch, Grave, Maastricht, Nijmegen, Arnhem, Zutphen, Coevorden, Heusden. Naarden, Naarden slechts bleef ons, zij het, nog niet lang geleden, geschoffeerd door den eigen vader: Oorlog, hand in hand met Verkeer,

dien nog jeugdigen maar reeds machtigen aanrander van historisch schoon. ☞ Een vesting als Naarden dateert steeds uit wat wij de derde periode onzer vestingbouwkunst zouden kunnen noemen, den tijd der door het centraal gezag versterkte steden. Aanvankelijk was „versterkte stad" een pleonasme: een samenwoning van menschen, die zich niet door muuromringing in staat van verdediging had gesteld, vormde geen stad, was buiten staat, zijn rechten en privilegiën tegen aanvallers te beschermen, en werd, als weerloos, minderwaardig geacht. Uit het begrip „stad" vloeyde als van zelf de noodzakelijkheid van het zich ommuren voort, iets waarvoor

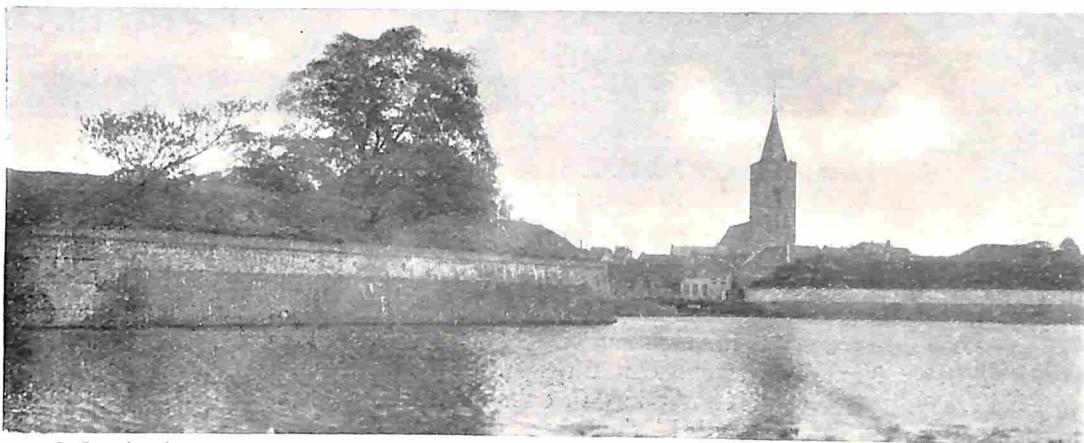


Foto C. Steenberg.

DE VESTINGGRACHT BIJ BASTION OUD-MOLEN EN DE PLAATS DER VOORMALIGE AMSTERDAMSCH E POORT.



Foto R. H. Herwig.

DE BUITENVESTINGGRACHT BIJ DEN AMSTERDAMSCHEN STRAATWEG (LINKS). HET WEGGETJE, MET OPENGEDRAAID BRUGGETJE OVER HET BOOMGAT, IS DE MILITAIRE TOEGANGSWEG NAAR HET WERK RONDUIT AAN ZEE.

de burgerij steeds zelf in haar eigen belang had te zorgen, zij het soms daarbij aangemoedigd of gesteund door de Heeren van het land. ☒ In dit tijdperk bestaan de verdedigingswerken hoofdzakelijk uit een steenen muur, op bepaalde afstanden voorzien van naar buiten uitspringende torens, waaruit de zijden van de muren bestreken konden worden; de poorten zijn vaak kleine burchten, vernuftig gebouwd en van verdedigingsmiddelen voorzien, om den vijand den doorgang te beletten. Bij het geduchter worden der middelen van aanval bleek het — in ons land eigenlijk eerst in den aanvang van den 80-jarigen oorlog, dat de muren niet meer tegen het steeds verbeterd geschut bestand waren en aarden omwallingen veel beter aan de bestemming voldeden; dan ook gaan de bastions, uitspringende aarden werken, de taak der muurtorens — flankverdediging — overnemen. Het onder den druk van den gemeenschappelijken vijand tenminste op defensiegebied krachtiger geworden centraal gezag, gaat zich meer dan tot dusverre met de verbetering en moderniseering der stedelijke versterkingen bemoeien, neemt allengs in de meest bedreigde streken, inzonderheid in de „Generaliteitslanden”, de zorg daarvoor van de steden over. ☒ Niet scherp daarvan te onderscheiden op vestingbouwkundig gebied, is de tijd, waarin in het bijzonder de Hollandsche steden zich veilig voor vijandelijke overvallen gaan voelen, en zich voldoende beschermd achten achter hunne nog middeleeuwsche ommuring of een, hier en daar slechts gedeeltelijk opgeworpen, gebastioneerde bewalling, die gansch niet meer aan de nieuwste eischen der vestingbouwkunde voldoet, — terwijl de Generaliteit zich toelegt op het versterken van betrekkelijk weinige, maar om hun strategische ligging belangrijke steden, wier verdedigingswerken tot den hoogst mogelijken graad van volmaaktheid worden gebracht, waarbij het aantal toegangen tot de stedelijke vesting tot het kleinst mogelijke wordt beperkt. ☒ Naarden heeft, vóór het zijn thans nog bestaande gordel van vestingwerken verkreeg, zoowel de middeleeuwsche ommuring als de latere (hier van 5½ bastions voorziene) primitieve omwalling bezeten. — Nadat het oude Naarden den 15den Mei 1350 door de Hoekschen was genomen, uitgeplunderd en ver-

woest, gaf Graaf Willem V reeds twee dagen later aan de gevluchte bewoners der „om onsentwille van onsen vriendsweertlijck verdorft Stadt” het recht, om op 1000 schreden van het strand der zee en op 4 stadien van de verwoeste stad, op een aldaar eenigszins oplopend stuk grond (helaas ja, zouden de latere vestingbouwkundigen verzuchten) zich een nieuwe stede te maken, met oorlof — natuurlijk — „eene Veste te maecke omme Stede”. Tevens werd, aan „allen goede luyden die daer omtrent geseten syn” opgedragen, den Naarders bij het aanleggen ende graven der veste behulpzaam te zijn, „wanter onse luyden ende lande wel mede gesloten sullen wezen”; hieruit blijkt wel, dat de Graaf een goede versterking van deze op de grenzen van het Sticht gelegen stad van meer dan plaatselijk belang achtte. ☒ Naar den toestand en het uiterlijk van die oude verdedigingswerken kunnen wij slechts raden. Maar niet al te gewaagd is het, aan te nemen, dat zij er, in elk geval in de 15de eeuw, uitzagen, als Jacob van Deventer's plattegrond van omstreeks 1550 ze afbeeldt, en dat zij bestonden uit den gebruikelijken muur, van vele torens voorzien en van zes doorgangen, aan de noordwestzijde de Koepoort (de toegang van Amsterdam uit), aan de noordoostzijde de Huizerpoort, nabij de zuidelijke punt der stad de Turfpoort, aan de zuidoostzijde de Markt- en Peperstraatpoort en tusschen Koe- en Turfpoort nog het Karnemelkpoortje. Als steeds in Holland werden ook deze muren bespoeld door een gracht, die met de Zuiderzee en het Naardermeer in verbinding stond; een haven binnen de ommuring ontbrak. De gedaante van het geheel hield het midden tusschen een ovaal en een

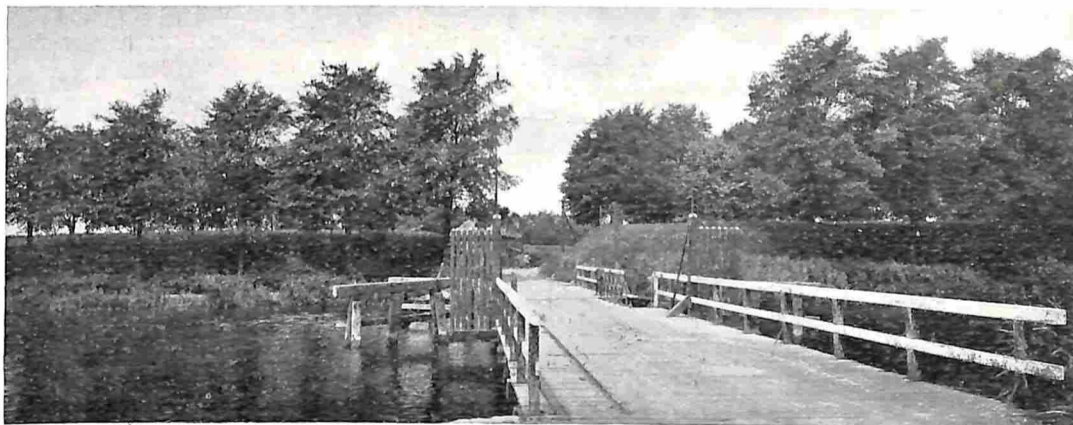


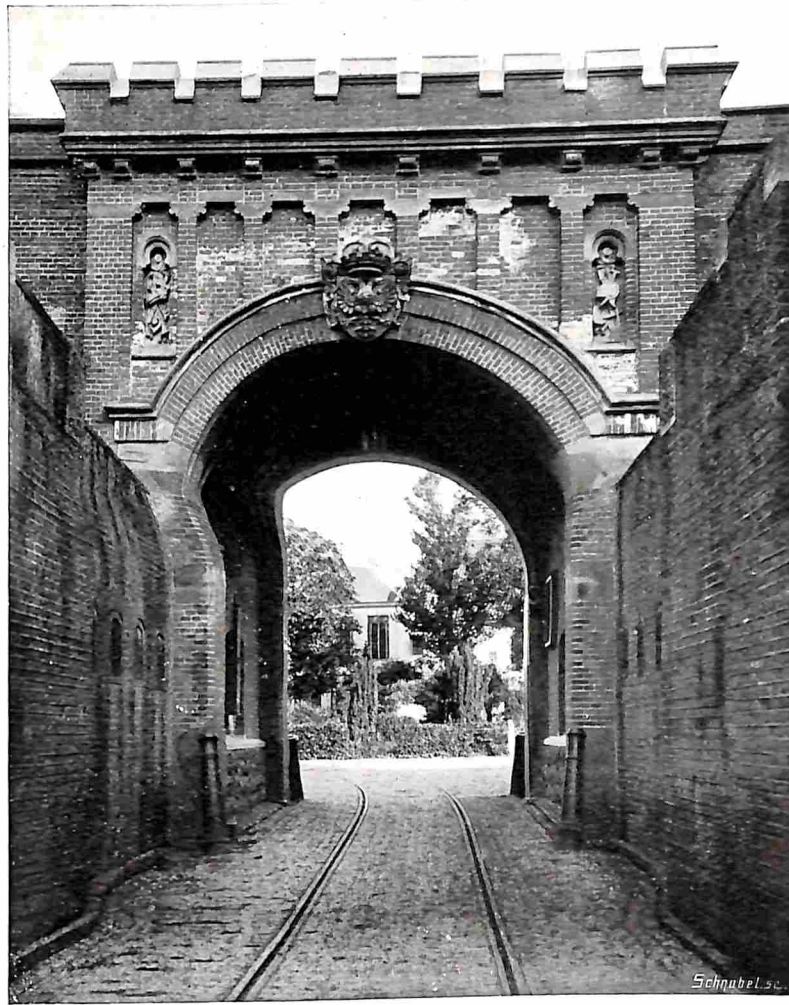
Foto C. Steenbergh.

BRUG OVER DE BUITENVESTINGGRACHT BIJ DEN WEG NAAR BUSSUM.

rechthoek. Merkwaardig regelmatig was — en is nog steeds — de aanleg van het stadje; het marktplein, aanvankelijk in het centrum bij de Groote Kerk gelegen, is later door bebouwing — teeken van bloei! — verdwenen. ☞ De weg van Amsterdam naar het hoge Gooische land liep niet door, maar langs het stadje, langs de vestgracht aan de westzijde, van Koepoort of Amsterdamsche poort tot Turfpoort, waarna hij zich in zuidwestelijke richting naar Bussum wendde. Van de Markt-poort voerde een (op de kaart van Jacob van Deventer niet doorgetrokken) weg naar Laren, de tegenwoordige hoofdverkeersweg. ☞ De Naarders hebben zich in de roerige 15de eeuw meermalen door dapperheid onderscheiden; zij konden echter niet voorkomen, dat den roden December 1481 eenige Stichtsche krijgslieden, als boerinnen vermomd, de stad wisten binnen te komen en hare poorten voor de Amersfoortsche en Utrechtsche benden openden. Het gewone plunder- en moordfestijn volgde hierop. We zouden van deze gebeurtenis geen melding hebben gemaakt, als niet, nadat ter bestraffing der Stichtenaren een expeditie onder bevel van den Hollandschen Stadhouder Joost van Lalaing was uitgezonden, die er na veel plundering en verbranding zelfs in slaagde Utrecht binnen te trekken en een geweldigen buit te bemachtigen, ter herinnering aan dit wapenfeit te Naarden, evenals te Amsterdam, een vestingtoren gebouwd was „aen den welcken dese weynighe woorden tot eeuwiger memorie van dese groote victorie zyn geschreven: *Swicht Utrecht*”. Deze toren een zwaar middeleeuwsch bouwwerk, verrees op den noordoosthoek der ommuring, ter plaatse waar later het Spaansch Bolwerk werd aangelegd; toen dit omstreeks 1678 tot het tegenwoordig bastion Oranje werd vormd, is hij afgebroken. ☞ Herhaaldelijk werden nog in den loop der 15de en 16de eeuw de Gooiers door den Stadhouder opgeroepen om Naarden's vesten te helpen „repareren”, wat trouwens ook billijk was, daar de omwonenden belang hadden bij het bestaan van een veilige schuilplaats in tijden van nood; doch steeds nog berustte de zorg voor de versterkingen bij het plaatselijk bestuur. Dat in de 16de eeuw reeds zoiets als de befaamde „verboden kringen” bestond, bewijst een klacht van Naarden's vroedschap, in 1544 tot den Stadhouder gericht, dat buiten de stad, o.m. bij de Koepoort, enkele personen hadden „getimmerd”, ofschoon zulks binnen de 500 roeden op een boete van 100 ponden was verboden, „overmits dangier en perykel dat daar uyt spruyten souden mogen, want in tyde van oorloge de vyanden deser landen daarinnen souden logeeren mogen, en de voors. stede alsoo subitelyck overvallen en inneemen”. Hoewel de Prins van Oranje, de Stadhouder, gelastte het „getimmerte” af te breken, is nog op Jacob van Deventer's plattegrond een buurtje buiten de Koepoort, aan den weg naar Amsterdam, duidelijk aangegeven. ☞ Met zijn oude ommuring gaat Naarden het bange jaar 1572 in. Het overbekende verhaal van de wreede wijze, waarop Don Frederik de burgerij van het stadje deed boeten voor haar weifelende, naar Prinsgezindheid overhellende houding, het verhaal van den moord te Naarden, die de burgers van Haarlem, Alkmaar, Leiden, kracht gaf zich tot het uiterste te vereren — niet alleen de Duitschers hebben zich in den oorlog slechte psychologen getoond — behoeft hier niet herhaald te worden. Wel moeten we vermelden, dat de Gooiers,

daartoe onder zware bedreigingen geprest, muren, poorten en torens van 't uitgemoorde stadje sloopten, en daarmee aan Naarden's eerste vestingperiode een einde maakten. ☞ Al heel spoedig daarop blijkt Naarden weer de ergste gevolgen van het bloedbad en de vernieling, daarmee gepaard gegaan, te boven te zijn gekomen en in 1579 roept de stad de hulp der Staten van Holland in tot opbouw der vestingwerken. *Uit een stuk van 1596 blijkt, dat toen kort geleden Naarden „ter defensie gebracht en van een haven voorzien was”. Dat „voornamelijk Prins Maurits hierbij een leidende rol heeft gespeeld, zal niemand verwonderen; een paneel in Naarden's Stadhuys, dat de verwoesting der stad in 1572 in beeld brengt, bevestigen het. In de vertaling luiden zij:*

Maer Nassau's eed'le Graef, beghaen met myn ellenden
Rigt uyt mijn val mij op, herstelt mijn poort en wal,
Waervoor noch 't laetst geslacht sijn roem verheffen sal.
☞ Naardens gedaante veranderde door den aanleg dezer versterkingen van een ovaalachtigen rechthoek in een



NAARDEN'S VESTINGWERKEN. DE UTRECHTSCH
POORT VAN 1877.

onregelmatigen vijfhoek; aan de noordwestzijde vond een uitlegging plaats van driehoekigen vorm, waarbij de oude Koepoorts- of Amsterdamsche buurt (met de toch klaarblijkelijk niet verwijderde „getimmerten” waarvan hierboven sprake was) binnen de omwalling werd getrokken en de oude vestgracht aan deze zijde tot binnenhaven werd. Door deze vergrooting liep, een stompen hoek vormend, de straat naar Amsterdam, aan de zuidzijde een rechtlijnige verlenging van de Sluis- en Marktstraten (waaraan het mooie Stadhuis staat). Bijna gansch deze vergrooting wordt thans ingenomen door het bastion Oud-Molen met het Arsenaal. ☞ Deze vestingwerken waren nog betrekkelijk primitief en bestonden hoofdzakelijk uit een aarden borstwering, aan de vijf hoeken voorzien van kleine bastions, welke flanken loodrecht stonden op de courtines (de tusschen liggende wallen) waarvan drie, tot betere flankering, „gebroken” waren (d. w. z. dat zij lichtelijk inspringende gedeelten bezaten); bovendien was voor de laatste frontlijn in het zuidoosten een half bastion aangebracht.

Een zestal poorten met dezelfde namen en ter zelfder plaatse ongeveer als de vroegere (de Karnemelkspoor was echter verdwenen, maar een nieuw poortje, het Havenpoortje dat naar den dijk der buitenhaven voerde, werd aan het poortental toegevoegd) zorgde voor verbinding met de buitenwereld, terwijl door een watercoupure in de omwalling de binnen- met de buitenhaven in gemeenschap werd gebracht en aan de westzijde een waterpoterne de gewenschte doorspoeling der binnenhaven mogelijk maakte. Een klein gedeelte van de vestinggracht stond in open verbinding met het buitenwater; door twee steenen beeren (de onbegaanbare, spits toeloope, bij vestingen eenig mogelijke waterkeeringen) werd het van de rest der gracht afgesloten. ☞ Ofschoon men reeds in den aanvang der 17de eeuw groote waarde hechtte aan voorwerken, liet men deze hier achterwege, en alles wijst er op, dat men Naarden aanvankelijk noch tot de vestingen van den allereersten rang rekende, noch het noodig achtte het door verdere versterkingen tot zulk een eerste-rangs vesting te maken. ☞ Eerst de inval van Montecuculi in 1629 schijnt de oogen voor Naarden's belangrijke strategische ligging te hebben geopend. Toen voor het eerst kwam het denkbeeld van Holland's verdediging achter te stellen-inundaties op, de latere Hollandsche waterlinie, in welke verdedigings-

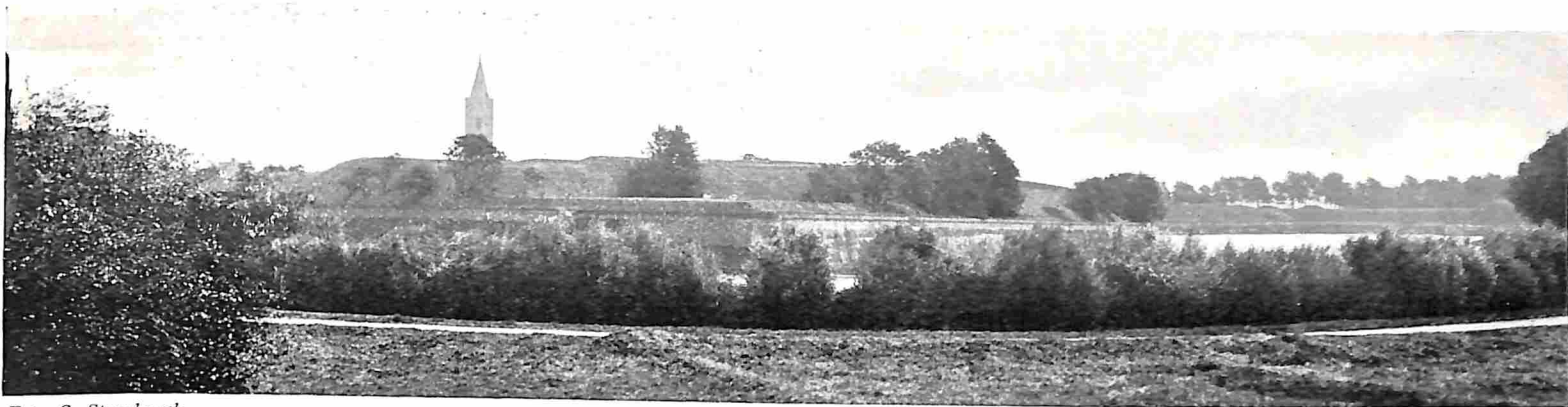


Foto C. Steenbergh.

NAARDEN'S VESTINGWERKEN. GEZICHT VAN DEN BEDEKTEN WEG OP BASTION TURFPOORT.

linies ook Naarden werd opgenomen. Maar — het onweerdreef spoedig af, Holland herademde, en na den vrede van Munster breekt een tijd aan, waarin alles voor de vloot, bijna niets voor de weermiddelen te land werd gedaan. Naarden blijft tweederangs-vesting, bijkans van garnizoen ontbloot, en bovendien in weerstandsvermogen belemmerd door de hooge, op vele plaatsen met houtgewas begroeide gronden ten zuiden en oosten der stad.

(Slot volgt).

A. L.

STIEFKINDEREN.

IN den vochtigen boschgrond stonden met een wijde vertakking van wortelen de eeuwenoude woudreuzen geplant. Ronkend stonden zij daar in de morgenschemering en als een ademgolving hing de blauwe nevel tusschen de oeroude stammen. Wijd uit spreidden zich hun kruinen, en het dichte loover liet slechts schaars het daglicht binnendringen. Zelfs wanneer de zon haar toppunt had bereikt, kon zij hier en daar slechts haar gouden stralen in het bosch werpen, welke dan als doorzichtige lichtkolommen den bemosten bodem raakten. Hoe meer de zon ter kimme neeg, hoe schuiner deze bundels van licht door de stammen vielen, totdat zij ten slotte terugkropen naar de bron van licht en geheel verdwenen wanneer de scheidende dag plaats maakte voor den nacht. Onverwachts en snel kwam de avond in het oude bosch en dan pas ontwaakte er het leven. Des daags was het te somber om er een vogellied te hooren. Te dreigend en norsch keken de oude boomen om de vogels te lokken, die het zonnelicht beminden, maar voor de nachtwakers, zooals uil en vleermuis, was het een schuilplaats bij uitnemendheid. Zij toch vonden in de opengesperde muilen in de eiken- en beukenstammen een woning voor hun kinderen en de altijd aanwezige schemering beveiligde hen voor te nieuwsgierige blikken. Wel woonden er ook houtduiven, die op de zware armen der boomen hun nest bouwden, ook hoorde men er nu en dan

het liedje van den boschfluit en zag men als een bliksemstraal een eekhoortje langs den gladden bast van een beuk naar beneden schieten, maar overigens was het er arm aan dagleven. Des nachts echter was het anders. Dan sloop door de diep bemoste paden de roode roover, de vos, als hij van zijn strooptochten op de heide terugkeerde. Dan kon men den das in de dichte bladerlaag hooren wroeten naar kevers, of schoot er op zijn korte pootjes een dikke egel achter een boschmuisje aan en dan ook ging een der wreedste jagers, de boommarter, op jacht. Zijn scherp oog priemde door de dichte duisternis als of het helder dag was, en wee het eekhoortje, dat zich in zijn droom verroerde. Sneller dan het licht was de boommarter langs den stam opgeklimmen en voor de droom uit was, voelde het eekhoortje reeds de scherpe tanden in zijn strot. Dit was de moordenaar echter niet genoeg en van het eekhoornnest sloop hij over de takken naar de broedende houtduif, worgde haar, dronk van het warme bloed en ging als de razende dood door het woud. Voordat de lucht in het oosten begon te kleuren en uit een krater van vuur de zon geboren werd lag de marter in den hollen boom bij zijn jongen te slapen, om bij het scheiden van den dag wederom te voorschijn te komen en opnieuw zijn doodenrit te beginnen. Achter het bosch lag het korenveld en daarachter was de boerderij, waar de zwarte kat heerschappij voerde over muis en rat. Op stille avonden sloop zij op fluweelzachten voet langs den korenakker en menig muisje viel ten offer aan den nooit falenden klauw. Nog levend bracht de moederkat haar prooi aan de jonge katjes in den hooiberg, die, na een poosje er mede gespeeld te hebben, het malsche boutje oppeuzelden. Ook strekte de kat haar tochten dikwijls uit tot den rand van het woud om nu en dan eens een vogeltje te snappen. Zij wist niet, dat dan van een dikken boomtak een ander haar begluurde, en als oogen konden dooden, zij dan geen stap meer zou hebben gedaan. De marter zag in de kat een vijand waarmede rekening was te houden. Een aanval op haar wagen durfde zij niet, omdat

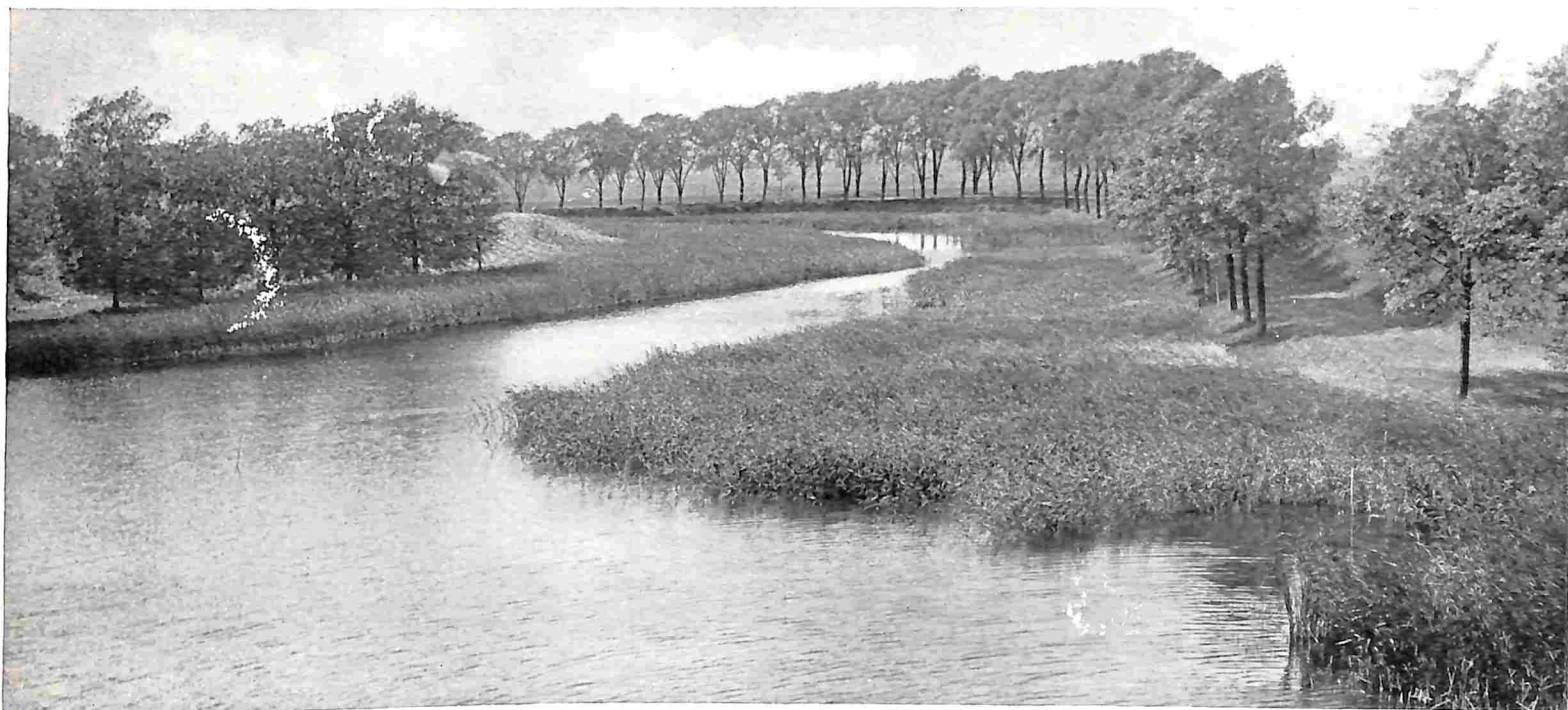


Foto R. H. Herwig.

NAARDEN'S VESTINGWERKEN. DE BINNENVESTINGGRACHT AAN DE NOORDOOSTZIJDE, GEZIEN VAN HET BASTION KATTEN IN DE RICHTING VAN HET WERK RONDUIT.

deze zooveel grooter was en zoo zelfbewust langs den boschrand durfde gaan, voordat de duisternis haar daden bedekte. Zij zag in de kat een vriend van den mensch, voor wien zij een doodelijke vrees had. Maar de haat groeide elken keer als zij de kat zag, die aasde op dezelfde prooi als zij, en die een gevaar werd voor haar bestaan. ☞ Op zekeren avond, toen na een hevige donderbui, de natuur weder tot rust was gekomen, ging de marter op jacht. Zij wist wel, dat er wat te vangen was. Snel als de wind begaf zij zich naar het roggeveld, waar een koppel patrijzen door haar gespeurd was op een vroegeren tocht. Nu zouden de vogels nog voor het slapen gaan den kamp bezoeken om voor den nacht een maaltijd te vinden. Ook zou er wellicht een muisje te verschalken zijn, dat, door den stillen avond gelokt, uit de korenaren een zaadje zou pikken of strooitjes zou halen om het nestje voor het aanstaand kroost te bekleeden. ☞ Ook de kat wist van al deze dingen. Ook zij joeg gaarne na een onweersbui. Hoe dikwijls gebeurde het niet, dat een jong, verregend vogeltje zich trachtte te verschuilen tusschen het gras, en gemakkelijker buit was er niet te pakken. . . .

☞ In gouden gloed ligt de aarde te rusten na uren van hevigen strijd. De elementen zijn uitgeraasd, de donderkoppen verteerd door het hemelvuur; de regenwolken aan flarden gescheurd, zijn verdwenen en uit de westerkim slaat de zonnebrand uit een krater van kolkend licht, waarin de zon te ruste zal gaan. Aan elken grashalm flonkert een diamant en het ragfijne webbe van de spinnetjes glinstert als zilver. In diepe aandacht ligt de natuur te rusten. Als in aanbidding rust de aarde en wacht. En dan ritselt een blad, een grasriet beweegt, en twee donkere oogjes gluren nieuwsgierig de wereld in. De stille avond heeft het veldmuisje naar buiten gelokt en behendig slingert het zich nu in een volgeladen aar om zich aan den zoeten korrel te goed te doen. Zoo druk is het in de weer, dat het niet bemerkt,

hoe door een karrespoor zijn grootste vijand, de marter, nadert. Reeds glinstert het oog van den roover vol begeerte en ook deze merkt op zijn beurt niet, dat, achter een graspol, de moederkat ligt te loeren om het van geen gevaar bewuste muisje te grijpen. Als de marter den sprong doet, veert tegelijkertijd de kat op en terwijl het muisje tusschen de warreling van klauwen ontsnapt, verscheurt een snerpand krijschen de stilte. De kat grijpt toe, maar ook de marter, geen kans ziende om te ontkomen, overwint haar vrees en pakt met zijn messcherpe tanden de kat in den poot. Taai is het leven van den boschbewoner en snijdend gaan diens tanden door pees en spier van de kat, doch deze strijdt hier niet haar eerste gevecht en woest slaan haar nagels in het gezicht van de marter, scheuren diepe wonden en als zij moede van den strijd, elkander loslaten, sleept de marter zich, doodelijk verwond, naar het bosch, waar zij na eenige vergeefsche pogingen om het gat in den boom te bereiken, onder den stam den laatsten adem uitblaast, terwijl de kat in den hooiberg haar wonden lekt en klagelijk haar leed uitkrijt. ☞ De boer vond den dooden marter

en toen hij een zwak geluid in de boomholte hoorde, begreep hij, dat daarin jongen moesten zijn. Hij nam de kleine marters mee naar huis en plaatste deze in den hooiberg bij de jonge katjes. ☞ En ziet, hoe wonderbaar het loopen kan. De moederkat, de overwinnaar van de marter, nam de weezen tot zich, voedde ze evenals haar eigen kinderen en beschouwde ze met denzelfden trots en liefde, waarmede zij haar eigen kroost altijd omringde. Zooals altijd, had Moeder Natuur met één koozing van haar vredebrengende handen den haat weggenomen en daaruit liefde doen geboren worden.

H. E. KUYLMAN.

ROERMONDSCHER MONUMENTEN.

DE Maas, die als groote waterweg, de tegenwoordige provincie Limburg van Zuid tot Noord begrenst of doorsnijdt, heeft altijd veel beteekenis gehad voor de bewoners van Nederlands Zuiden. Zij bracht hun welvaart en heil, maar toonde ook soms haar grillige en kwade natuur, door verwoestend de oeverlanden te schenden. Zij bracht verbinding voor de verschillende stammen en eenstemmigheid in den bouw der landstaal. Maar men zou zich vergissen, als men denken zou, dat die groote slagader van 't verkeer gelijkvormigheid gebracht had in den bouw en de inrichting, in de bestaanswijzen der Maassteden of der steden in de nabijheid der rivier gelegen. ☞ Maastricht of het oude Romeinsche Trajectum ad Mosam ziet er heel anders uit dan Roermond, Ruregemund of de hoogte bij de Roer. En Roermond is weer geen Venlo. De verschillen zijn ontstaan en geboren uit den onderscheiden bouw van het achterterrein, uit den invloed van het land en de steden verder op gelegen aan West- en Oostkant en uit de verschillende door de omstandigheden geboden middelen

om voor het bestaan te zorgen. ☞ Maastricht lag gunstig voor het verkeer en den handel, was een tijdlang bisschopsstad en dichtbij lagen Aken, Luik en Hasselt. De groote heerwegen liepen over de brug, die men nu wil afbreken, en vele koopmanshuizen sierden de markt. Het was ook een stad van pelgrimage met schoone kerken vol heiligheid. Het bleef zich in de middeleeuwen verder ontwikkelen, werd bestuursstad en zetelplaats van het tweeheerige gerechtshof. In onzen tijd werd het de hoofdstad van Limburg, alhoewel het erg ver in den Zuidelijksten hoek ligt. De scheepvaart langs Maas en Kanaal bleef door alle tijden behouden. ☞ Roermond heeft een ander verleden! Duizend jaar later opgekomen dan Maastricht, kwam het tot bloei door de stichting der abdij en door de schipperij op de Maas, werd in den Spaanschen tijd hoofdstad van het Overkwartier van Gelre, zetel van het souverain Hof, residentie van den Gouverneur van den Bisschop en van de landsstenden. De handel kwam op de tweede plaats en toen de Fransche revolutie andere toestanden schiep, had 't een zwaren dobber om zijn rang en

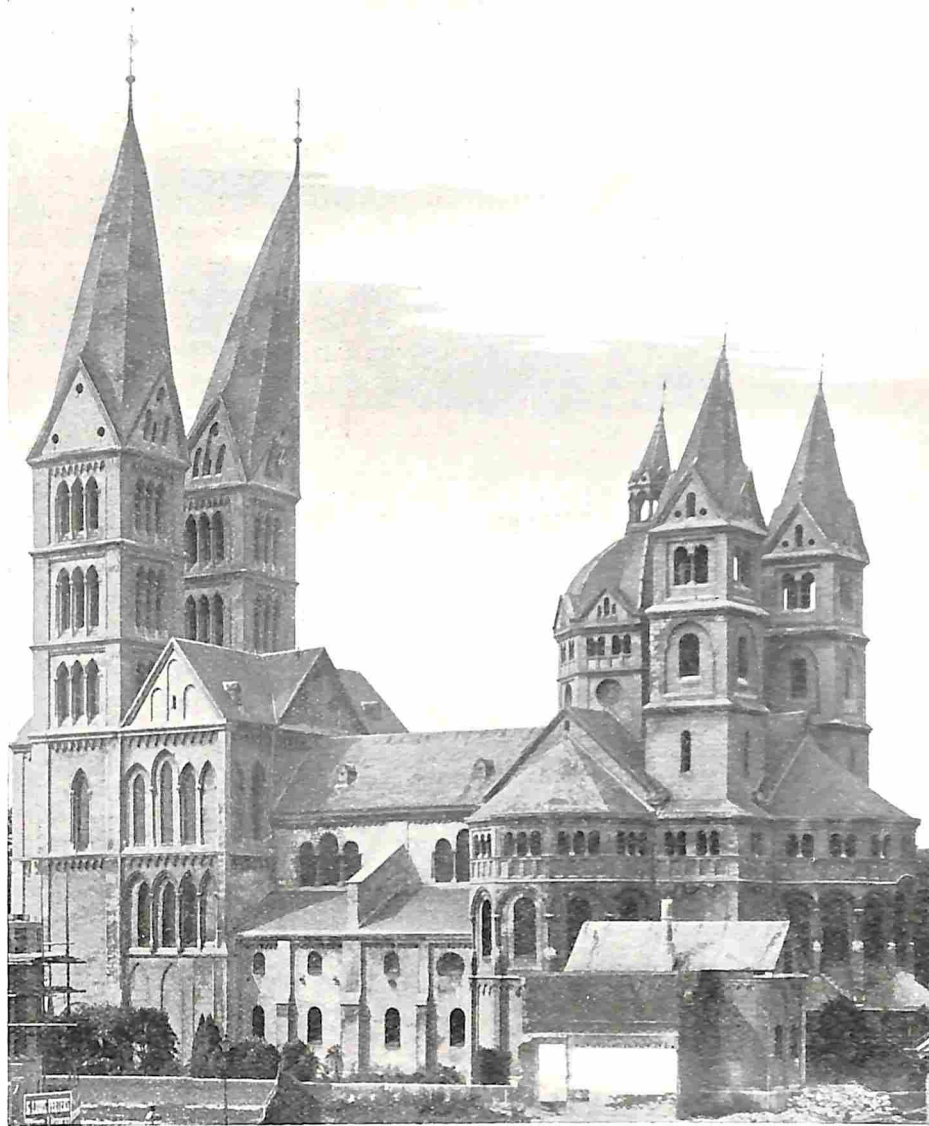


Foto C. Steenbergh.

DE MARIA MUNSTERKERK TE ROERMOND, GEZIEN VAN HET ZUID-OOSTEN.

stand te blijven behouden. Het was en bleef *de stad* voor de vele dorpen in de naaste omgeving en behield verschillende bestuurslichamen. De burgerij nam de oude deftigheid over. $\text{\textcircled{M}}$ *Venlo* was meer Maasstad; in de XIVe-eeuw stad geworden, deed het meer aan handel, maar legde zich ook op den landbouw, bijzonder op de warmoezerij toe. Er was welvaart, men bouwde er statige gildehuizen en een monumentaal stadhuis. Het volk was eenvoudiger, burgerlijker in den goeden zin, rustiger en bleef dit. $\text{\textcircled{M}}$ Door de verschillende groote branden der vele houten gebouwen tellende middel-eeuwsche steden werd de dicht opeen gezette bouw-ophooping weer uit elkander gehaald. Men maakte op de verwoeste terreinen lange rechte straten en raakte aldus de sloppen en stegen weer kwijt. $\text{\textcircled{M}}$ Dat is het zichtbaar bij Roermond, dat in vierkante blokken gedeeld van 200 M. zijde, een zeer regelmatig uitzicht vertoont en weinig breuken in de bouwlinies laat zien. Het oudste gedeelte van *Roermond* lag bij den St. Christoffelberg of de hoogte bij de Roermond, waarop de parochiekerk gewijd aan Sint Christoffel verzezen is. Dit is ook een bewijs voor de be-
wering, dat de naam Roermond niet afgeleid is van den mond der Roer, maar van het oude woord mont (mont Fransch, mount Engelsch) of hoogte aan de Roer. Daar liepen op de markt bij die hoogte de groote heerbanen van Brabant en Gelderland over de Maas naar 't land van Gulik en Weert te samen. Van daar ving de uitbreiding aan na het aangroeien der bevolking, welke voortgezet werd door de stichting, welke de landsheeren, de graven van Gelre, zouden maken in het aan de stad aansluitende, nog vrije veld, even buiten de bebouwde kom. Daar verrees eene abdij met een juweel van een Romaansche kerk, die door de oorlogstijden heen toch bewaard bleef. $\text{\textcircled{M}}$ Eene *Meria Munsterkerk*. Komt men van het station door de Hamstraat de stad in, dan staat men plotseling vóór het in blanke edelvormen oprijzende gebouw, met zijn vier torens en den bevalligen koepel. Het is eeuwenheugend, want slaat men de chroniek op, dan ziet men dat Gerard III Graaf van Gelderland, zijne gemalin Margaretha van Brabant en zijn zoon Otto met den paardenvoet het in 1224 stichtten en met verscheidene goederen begiftigden. $\text{\textcircled{M}}$ De aanleiding tot de stichting van deze kerk en het bijbehorende Cistercienserklooster was volgens den aanhef der acte als volgt: „dus wensch ik, dat bekend worde zoowel aan de tegenwoordige als aan de toekomstige tijden, dat toen mijne eerbiedwaardige moeder met name Richarda, der wereldschen beslommeringen moede, voorgelicht door de genade van den H. Geest, besloten had den ouden mensch af te leggen en een nieuw kleed n.l. dat der Cistercienser orde, aan te trekken, zij het voornemen opvatte uit haar eigen gebied naar een ander land te trekken, van welk voornemen zij door mij met moeite werd afgebracht, want ik wenschte haar liever in mijne eigene landen; daarom hebben wij, Gerard en Margaretha en Otto, willende aan den vromen wensch tegemoet komen, haar met personen der Cistercienser orde met eere naar onze stad Roermond gevoerd en de kerk der gelukzalige Maria, altijd Maagd daar in ons gebied gebouwd, met alle rechten opgedragen aan God en dit overgegeven aan onze eerb. moeder, abdis in die kerk, en aan het Convent”. Daaruit blijkt dus dat de kerk eerst gebouwd is en daarna het Convent of de abdij, over welker overblijfselen in den laatsten tijd nog zooveel strijd gevoerd is. $\text{\textcircled{M}}$ Richardis van Nassau was gehuwd geweest met Otto I van Gelderland. In 1207 weduwe geworden, verbleef zij eenigen tijd op een landgoed nabij het klooster Bethlehem in het Graafschap Zutphen. $\text{\textcircled{M}}$ De vormen der kerk vertoonen een verkleining in de richting van Oost naar West, doch dit wordt toegeschreven, zegt Keuller in zijn beschrijving van Oud Roermond (Bulletin Oudh. Bond XIII no. 3) aan den overgang van 't Romaansch tot 't Gothisch in den kerkenbouw,

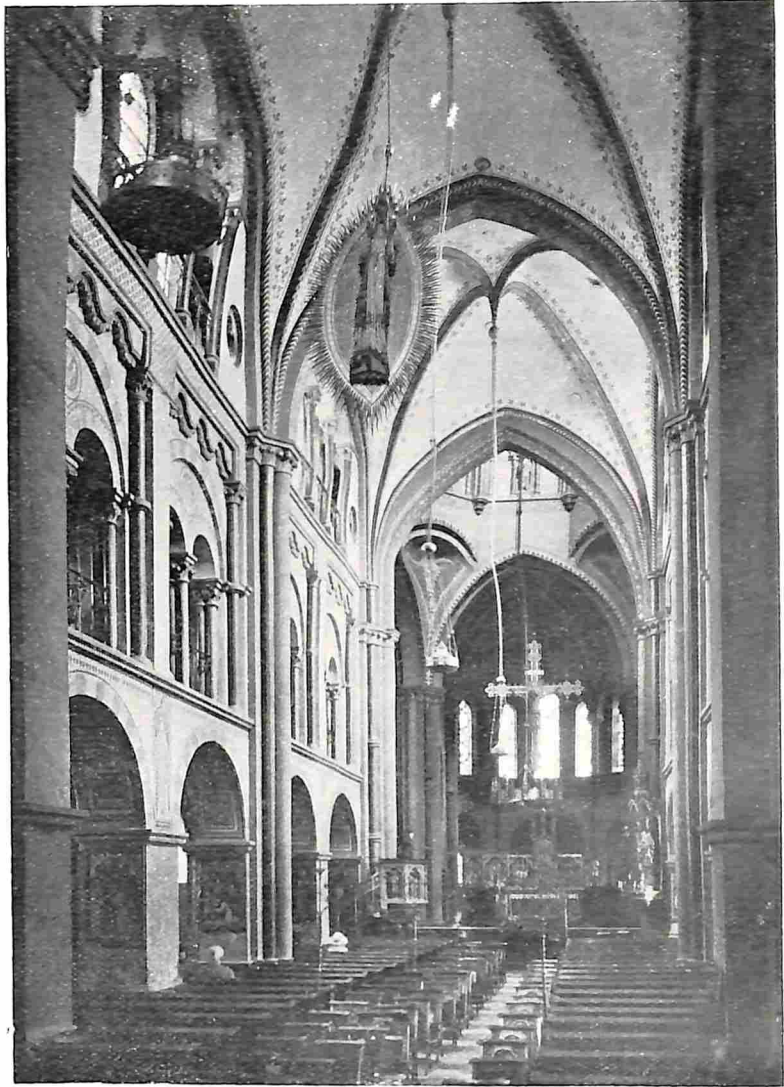


Foto C. Steenberg.

IN HET SCHIP DER MARIA MUNSTERKERK TE ROERMOND.

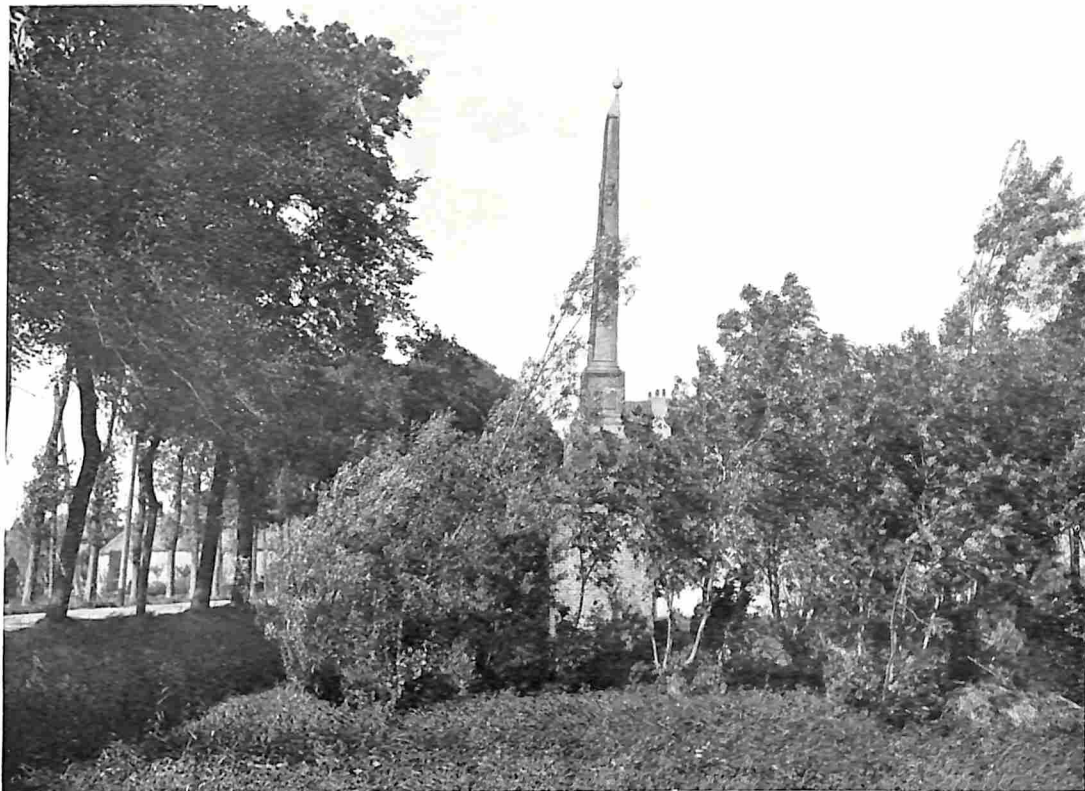
waartegen hij echter eenige bezwaren aanvoert. Hij meent, dat er bij de plundering van Roermond door Keizer Otto IV in 1213 daar reeds een kerk bestond en deze toen verwoest werd; dat deze daarna herbouwd werd in den tegenwoordigen rijken vorm en in 1224 ingewijd. Bij de kerk lag het klooster en sloot met gangen aan de kerk aan. De refter, laatstelijk ontdekt, was met zuilen versierd en beschilderd. In den loop der tijden leed de kerk veel. Toen de twee vóórtorens niet op hunne fundamenten opgetrokken konden worden, plaatste men een renaissance toren op de kruising, de achtertorens werden misvormd, de koepel kreeg een onoogelijke lantaarn. $\text{\textcircled{M}}$ In den Franschen tijd werd de kerk, aan het godsdienstig gebruik onttrokken, tot magazijn en paardenstal gebruikt. De adellijke nonnen werden uit de abdij verdreven en van



Foto C. Steenberg.

PRAALGRAF VOOR GERARD VAN GELRE EN ZIJN ECHTGENOOTE MARGARETHA VAN BRABANT IN DE MARIA MUNSTERKERK TE ROERMOND.

het abdissenverblijf werd een gevangenis gemaakt, waarvan men nog vertelt, dat de opzichter met de gedetineerden in een der nabijzijnde herbergen gemoedelijk ging kaarten. Den ondergang nabij, stond het oude monument daar als in rouw tot de jeugdige architect Cuypers kwam. Hij was geboren uit een familie, die al twee geslachten lang aan de Abdij verbonden was en die vlak bij de Munsterkerk in de Hamstraat woonde. Met den steun van kunstzinnige Roermondnaren begon hij het werk met jeugdigen ijver en volbracht het zoo goed, dat het nu in al zijne deelen zijn middel-eeuwsche pracht vertoont, zooals de afbeeldingen van buiten en van binnen genomen, doen zien. ☞ Roermond was wel aan zijn eer verplicht het Munster te herstellen, want de *Maria Munsterkerk* toch is een loot van den grooten stam, die aan den Rijn geplant was en naar alle zijden aan zijne twijgen vele bloemen ontwikkelde in den vorm van schoone Romaansche kerken, bij de Lahn, de Sieg, zelfs aan de Roer. Eene eenvoudige opsomming kan bewijzen, hoe zeer de edele, eenvoudige Romaansche vormen toen gewild waren. Wij denken hier aan de kerken van Keulen, Limburg, Andernach, Maria Laach, Spiers, Neuss, Bacharach, Worms, Mainz, Bamberg, Hildesheim, Naumburg, Munster, Lund in Zweden en nog zoovele andere. ☞ In verschillende dier kerken liggen de stichters onder den koepel begraven of men gaf ze eene cereplaats, zooals te Maria Laach, te Limburg a/d Lahn, te Brunswijck en te Roermond. ☞ Hier liggen Gerard van Gelre en zijn echtgenoot Margaretha van Brabant onder *een verheven tombe*, in Brunswijck Hendrik de Leeuw en zijn vrouw Mathilde. In beide kerken zijn ze in het eerste kwart der XIIIe eeuw ter ruste gelegd. ☞ De oude chroniekschrijver van Berchem uit de XVe eeuw kan ons reeds inlichten, hoe *de beide*



DE BANPAAL BIJ AMSTELVEEN.

steenen beelden, die te Roermond op de tombe liggen, er uitzagen. Hij schrijft in zijn: *De nobili principatu pag. So.* — dat Graaf Gerhard luisterrijk begraven werd in de Roermondsche abdijkerk. Margaretha, zijne gemalin werd met hem daar begraven in een hoog mausoleum waarop hunne beide steenen beelden gelegd zijn. Dit geschiedde op 3 Mei 1231 en wel in de Abdijkerk die ze bij diploma van 16 Juli 1224 zelf gesticht hadden. De Graaf en de Gravin werden in steenen kisten begraven juist onder die beelden; de grafsteden werden in 1873 nog ongeschonden teruggevonden. Zelfs een bos rossig haar van het hoofd der Gravin. ☞ Men heeft altijd beweerd, dat de zeer bijzondere uitdrukking der gelaatstrekken te danken was aan de pogingen van den beeldhouwer, om portretten te geven. Dit is wel mogelijk, wijl men dit op andere plaatsen ook terugvindt, zooals in het Landgraven-koor der prachtige Gothische St. Elisabeths kerk te Marburg in Hessen, waar negen praalgraven der eerste landgraven liggen en verschillende als Koenraad van Thuringen (1241) b.v. portretten te zien geven. ☞ Onlangs is door den Benedictijn Adalbert Schippers beweerd, dat het monument uit het Munster uit de XVIIe eeuw zou dateeren. Daartegen heb ik mij op goede gronden verzet en wel om de volgende redenen: geen charter, perkament, memorieboek of werk vermeldt iets van een dergelijke plaatsing, vernieuwing of verandering. Er bestaat geen enkele overlevering van. Van Berchem vermeldt uitdrukkelijk de steenen beelden en bijbehorende graf-

steden al voor 500 jaren. De kleedij der beide beelden komt zeer goed overeen met grafbeelden uit dien tijd te Marburg en elders. Dr. Cuypers, de hersteller van het Munster, die het door en door kende, sprak nooit anders van deze beelden dan van oorspronkelijke, vroegtijdig na de voltooiing geplaatste. Daarmede acht ik deze vreemde bewering vrij wel te niet gedaan. ☞ Bij het monument liggen ook verschillende abdissen begraven, terwijl ook door de kerk verspreid verschillende belangwekkende grafsteden liggen van oude aristocraten van Roermond. Veel moois is er in de kerk nog te zien en veel curieus. Een oud altaar met miniatuur beeldwerk, de zijboven-galerijen-afsluiting met halve koortjes, de stalaktieksluitsteenen, den reusachtigen SintChristoffel, het H. Graf en meer andere merkwaardigheden. Alles op te noemen zou te veel plaats vragen.

(Slot volgt).

A. F. VAN BEURDEN.

VERKLEINWOORDEN.

De Hollander houdt van verkleinwoorden: hij gebruikt een *kopje* thee en drinkt een *glaasje* wijn of zit bij zijn *biertje*. Ook als het begrippen geldt die minder geschikt schijnen te zijn voor den diminutieven vorm, is hij van een verkleinwoord niet afkeerig. Hij wandelt in het *zonnetje*, roept de vrienden,

die hij tegenkomt: „mooi *weertje*” toe, en, als het 's winters erg koud is, klaagt hij: 't is je *wintertje* wel. Van „*Aprilletje* zoet” getuigt hij, dat het nog wel eens een witten hoed geeft. Van het *maantje* spreekt hij echter niet, of hij moet *dichter* of *verzenmaker* zijn. En ook niet van *slecht* weertje. In het verkleinwoord ligt trouwens vaak iets liefkoozends, soms met ironie vermengd. Ook bij voeglijke naamwoorden brengt hij gaarne in den verkleinenden vorm over: hij zit er *warmpjes* in;

vindt het *knapjes* koud; heeft zich *lekkertjes* verslapen; hij dacht, dat hij bij mijnheer X. heel welkom zou zijn, maar hij werd er *koeltjes* ontvangen. ☞ Dit stukje vindt hij misschien heel *dunnetjes*, wat minder vleierend zijn zou voor den schrijver.

Mr. C. BAKE.

Amsterdamsche Ban- of Mijlpalen.

„Juist daar de mijlpaal staat, uit blauw arduin gehouwen,
Die 't land- en halsrecht scheidt, de beken en landsdowwen
Van 't prachtig Amsteldam en 't nedrig Amstelveen,
Gelijk van stam en naam, maar nu niet lotgemeen;
Juist daar het landgebouw, uit diep moeras verheven,
De gansche buurt in 't rond zo ver voorbij gaat streven,
Als zich de popelier heft boven 't lage riet;
Daar kwam Silvander om een deun, een herdersliedt,
Voor schone Laura, roem en eer der veldgodinnen,
Te kwelen”

Bovenstaande versregels zijn het begin van 'n bombastisch en hoogdravend gedicht uit de 18e eeuw. De maker er van was Jan Baptista Wellekens; evenals de andere dichters van zijn tijd was hij zeer vaardig in 't schrijven van Herders-, Jagers-, Visschers-, Geboorte-, Verjarings- en andere gelegenheidspoëzie. De Patriciërs van Amsterdam hadden, zooals bekend is, in den omtrek van de stad aan den Amstel, de Vecht, den Overtoom, in Watergraafsmeer



DE BANPAAL AAN DEN AMSTELDIJK IN DE 18DE EEUW. RECHTS OP DEN ACHTERGROND HUIZE TULPENBURG.

Naar de gravure in Daniël Willink's Amstellandsche Arkadia.

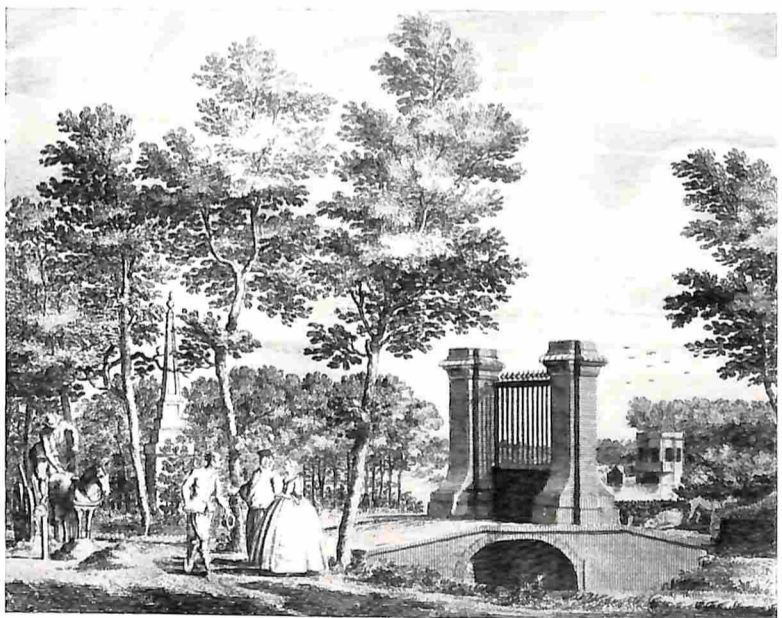
enz. hun zomerverblijven, en ze lieten gaarne zichzelf, hun vrouw en kinderen en hun lusthuizen in minder of meer welvullende zangen vereeuwigen. Het gedicht komt voor in „De Amstellandsche Arkadia” van Daniël Willink en het bezingt de buitenplaats *Elsrijk* in de gemeente Amstelveen. Uit het gedicht blijkt, dat het lusthuis *Elsrijk* gelegen was bij de mijlpaal aan 'n bocht, die de weg daar maakt. „Het landgebouw, uit diep moeras verheven”, bevindt zich daar thans niet meer, maar de mijlpaal, „uit blauw arduin gehouwen”, staat er nog. Het arduin is donker grauw geworden en het opschrift, dat er nog steeds op staat, is onleesbaar. Bovendien kan de belangstellende wandelaar er niet dichtbij komen, want de naald staat op 'n eilandje. Herdersliederen van den verliefden *Silvander*, gewijd aan „de schone Laura”, zullen er wel niet meer worden gezongen. Misschien gaan des avonds de kikkers „boerenachtgalen”, hun heerlijk lied „kwelen”, als ze 'n verliefde bui hebben. De elzeboomen, die op het eilandje staan, zijn wellicht nakomelingen van die, waaraan het „doorlichtig huis” z'n naam dankte. Op 'n zeer schoone gravure, die in de „Amstellandsche Arkadia” voorkomt, zien we de naald, omgeven door eenige boomen, zooals nog thans 't geval is, en op de rechterzijde de steenen brug met 'n fraaie poort en 'n deel van den tuin met 'n tuinhuisje. Het is zoo jammer, dat bijna alle fraaie lusthuizen, die in den bloeitijd van ons land buiten Amsterdam lagen, zijn verdwenen. Van de mijlpalen, die ook in groot getal bestaan hebben, zijn er nog drie aanwezig: één aan den Amstel, één in Amstelveen en één in Sloten. Die in Amstelveen ligt op 'n kwartier afstands van de Kalfjeslaan, waar het eindpunt is van de autobus (lijn H.), en 5 minuten van de spoorweghalte. Deze „mijlpalen” bestaan uit 'n voetstuk van gemetselde steenen, waarop 'n aantal vierzijdige prisma's van hardsteen; op 't bovenste blok rust 'n slanke vierzijdige piramide, gekroond door 'n bolvormig stuk met ijzeren punt. Op het grootste blok staat het Amsterdamsche wapen benevens de woorden: *Terminus Proscriptionis* en *Uiterste palen der Ballingen*. Deze palen worden in onzen tijd wel eens „gedenknaalden” genoemd. Ze zijn dit thans inderdaad in zooverre, dat ze herinneren aan den tijd van voorheen, toen de steden hun eigen rechtspraak hadden¹⁾. De grenzen der jurisdictie werden aangewezen door grenspalen, gewoonlijk mijlpalen genoemd. Onder de lichtere straffen kwamen voor geeseling, brandmerken, te pronk stellen en „bannissement”, verbanning uit het rechtsgebied der Stad. De overheid in Amstelland, Kennemerland en Waterland, liet niet toe, dat bannelingen en misdadigers buiten de Amsterdamsche juris-

¹⁾ De bijzonderheden, hier vermeld, zijn ontleend aan: „Amstellandsche Arkadia” van Daniël Willink en „Van Schout tot Hoofdcommissaris” van H. J. Versteeg.

dictie werden aangehouden. De rechtsgebieden buiten de Amsterdamsche mijlpalen in de nabijheid van Amsterdam waren dus vrijplaatsen voor allerlei personen, die voor het Amsterdamsche gerecht wat op hun kerfstok hadden. Soms waagden deze vluchtelingen het om zoo nu en dan nog wel in de hoofdstad terug te komen, waar ze meestal niet veel goeds uitvoerden. In 1387, op 7 Januari, breidde Hertog Albrecht van Beieren het rechtsgebied van Amsterdam met 100 roeden uit. Toen in 1425 de Singelgracht werd uitgebreid, werd het landelijk deel der jurisdictie, „de Voorbalie” genoemd, natuurlijk vrij wat kleiner. Er werden huizen, tuinhuisen en hofsteden gebouwd, het verkeer langs den Amstel en de Overtoomsche Vaart (de Heilige Vaart geheeten) nam sterk toe en ook het aantal bebouwde erven in het buitenveld van Nieuwer-Amstel groeide zeer aan. Dit alles maakte het den Schout van Amsterdam en z'n dienaren zeer moeilijk. In 1489, op 6 Februari, gaven daarom Maximiliaan van Oostenrijk en Philips van Bourgondië aan de stedelijke regeering het privilege om het ban- en vangrecht tot 1000 roeden uit te breiden. Een handvest van Graaf Willem IV (1339—'45) spreekt van vier limietpalen; ze waren de zichtbare teekenen der Amsterdamsche jurisdictie. Bij deze grenspalen waren draaiboomen, waar de stedelijke accijns werd geheven. Reinoud van Brederode, sedert 1507 heer van Amstelveen, Nieuwer-Amstel, Sloten, Sloterdijk, Osdorp, de Vrije Geer, Houtrijk, Polanen en Ransdorp erkende het privilege van 1489 niet en wilde ook niet het plaatsen van limietpalen op zijn gebied toestaan voor het ban- en vangrecht van Amsterdam. Hij eischte bovendien, dat Amsterdam de Bindwijkerpoort aan het Spui voor hem zou openhouden. Gelukkig voor Amsterdam kwam deze Heer echter zóó in geldgebrek, dat hij Nieuwer-Amstel en Sloten aan de stad moest verkoopen tegen 'n jaarrente. In 1544 kreeg Amsterdam alweer vergunning het gebied van „ban- en vangrecht” uit te breiden, tot een mijl (7420 meter) in het rond, te beginnen van de uiterste veste (de Singelgracht) af. Toen moesten er dus weer nieuwe limietpalen worden opgericht. De grond, waarop de palen staan aan den Amsteldijk en bij Amstelveen, behoorde aan „de Oude Nonnen”, wier klooster stond op de plaats, waar nu het Binnen Gasthuis zich bevindt. De paal in Sloten is geheel ingebouwd; die aan den Amsteldijk werd geplaatst in de nabijheid van het landhuis „Cost Ver-



DE BANPAAL AAN DEN AMSTELDIJK.



DE BANPAAL BIJ AMSTELVEEN, MET HEK VAN HET LUSTHUIS ELSRIJK

Naar de gravure in Daniël Willink's Amstellandsche Arkadia.

loren". ☞ De veroordeelden tot verbanning werden door de dienaren van den Schout de stad uitgeleid tot 'n stuk voorbij de banpaal. Indien ze het waagden, gedurende den tijd hunner verbanning in de stad terug te keeren, werden ze, als de gerechtsdienaren hen opvingen, zeer streng gestraft. ☞ Toen het bannissement niet meer behoorde tot de straffen, die het gerecht kon opleggen, dienden de banpalen natuurlijk tot niets meer en ze kwamen meer en meer in verval. Aan de Noordzijde van het IJ zijn ze het eerst opgeruimd. De drie banpalen, die Amsterdam thans nog bezit, zijn dus niet anders dan gedenkteekens, die ons herinneren aan het verleden dat we, vooral, wat de rechtspleging betreft, niet gaarne zouden terugwenschen.

J. SCHUITEMAKER Cz.

KONINGEN IN BALLINGSCHAP

door CHARLES G. D. ROBERTS.

(Slot).

(34

TOEN zij zich omwende hield zij van schrik even den adem in, en met een woesten ruk slaagde zij erin haar voet ongeveer drie duim ver weg te wringen van de plaats waar hij eerst was vastgehouden. De papegaaienbek had er zich juist om willen sluiten. ☞ Het was Elsie's plan geweest eerst de grijparmen die haar vasthielden aan te vallen; doch nu wijzigde zij haar tactiek. Zich snel bukkend, stak zij haar arm onder water en haalde de punt van de zaag over den onderkant van dien vreeselijken snavel, en sneed zoodoende de onderste kaak af. ☞ Oogenblikkelijk, nog voor zij deze manoeuvre kon herhalen, trokken de grijparmen die haar vasthielden, zoo krampachtig en hevig samen dat zij bijna genoopt werd haar houvast op de boot los te laten, en een donkerbruine vloeistof die zij hield voor het bloed van het monster, deed het water zoodanig van kleur veranderen, dat zij niet meer zien kon waar zij moest aanvallen. Tegelijkertijd werd zij bijna overmand door een weege, doordringende lucht die eigenaardig walgingwekkend was. Na de zaag in de boot te hebben laten vallen, klemde zij zich met beide handen krampachtig aan het boord der boot vast, en trachtte zich te herstellen. ☞ Toen haar bedaardheid en krachten terugkeerden, wenschte Elsie er zich zelve geluk mede, dat haar tijdige aanval tenminste een bijzonder gevaarlijk wapen van den vijand buiten werking had gesteld. Wat het monster ook nog mocht doen, het miste verder het vermogen haar vleesch te verscheuren. ☞ De wonde die zij had toegebracht, verminderde echter niet in het minst de ontstellende kracht van den greep van het dier. De kwetsuur leek integendeel de grijparmen tot nog verwoeder werkzaamheid gewekt te hebben. Zij kronkelden en trokken en krulden zich opwaarts alsof ze oogen in hun uiteinden hadden, in hun wanhopige pogingen om haar hals te bereiken en haar neer te trekken en haar te doen verdrinken. Zij had een gevoel als werd haar lichaam omkneld door een heel nest van groote, woedende slangen. ☞ Na de zaag weder te hebben opgenomen, ging zij met nieuwen moed weder tot den aanval over. Doch haar pogingen werden verijdeld doordat het water zoo dik was van het donkerbruine vocht, dat zij onmogelijk kon steken zonder gevaar te loopen zichzelf te kwetsen. ☞ Onwillekeurig wierp zij nogmaals een wanhopigen blik naar den wal — die zoo dicht bij, zoo veilig en toch zoo volkomen onbereikbaar was. Doch hij was niet zoo algeheel verlaten als toen zij er zich de eerste maal heenwendde om hulp. Boven de wuivende toppen van het hooge pampasgras, ongeveer een honderd pas ver weg, zag zij den bol van een sombrero zachtjes op en neer gaan zoodat nu en dan de breede rand zichtbaar was. Blijkbaar volgde iemand te paard een weg of

rijpad door het hooge gras. ☞ Bij dit gezicht, bij het besef dat hulp zoo nabij was, liet Elsie's zelfvertrouwen haar plotseling in den steek. De panische angst die zij zoo dapper op een afstand had weten te houden, overmande haar nu. Ter een afstand had weten te houden, overmande haar nu. Terwijl zij de zaag liet vallen en zich wanhopig aan het dolboord vastklemde met beide handen, uitte zij den eenen doordringenden gil na den anderen. ☞ Het op en neergaan van den sombrero boven het gras hield op. Ongeveer drie seconden lang was het volkomen stil, als trachtte de eigenaar de richting te bepalen waaruit de kreten kwamen. Toen kwam de hoed recht door het pampasgras heenschieten dat heftig wuifde en werd neergeslagen. Een minuut daarna kwam een ruiter op een licht koffiekleurig paard te voorschijn en gallopeerde het strand langs, iets in het Spaansch roepend waaruit Elsie een bemoediging verstond. Zij hield op met gillen, doch haar houding terwijl zij zich aan de overhellende boot vastklemde, en haar bleeke gezicht spraken voldoende van het gevaar waarin zij verkeerde. ☞ De ruiter hield niet stil aan den waterrand doch dwong zijn paard onder geweldige geplas het water in te gaan. In minder tijd dan er noodig is dit te vertellen, bereikte hij de boot, liet de teugels vallen en wierp zich in de boot. Met een vloed van vragen die Elsie verstaan noch beantwoorden kon, kwam hij naast haar staan, greep haar onder de armen en probeerde haar in de boot te trekken. ☞ Toen hij het vruchteloze zijner pogingen besefte, bemerkte hij de kleur van het water en rook hij den walgelijken stank. „Ik geloof dat het wat u noemt een

zeeduivel is!" riep Elsie die zich nu veilig begon te voelen. De donkerkleurige Cubaan liet zijn witte tanden zien in een begrijpend lachje. Het was gemakkelijk te raden wat de mooie Amerikaanse had gezegd. „Si, senorita, es el diablo mismo!" antwoordde hij, haar loslatend en zijn manchete trekkend. ☞ Terwijl hij plat op den bodem der boot ging liggen en met zijn halve lichaam over boord leunde, voelde hij voorzichtig rond in het donkergekleurde water en sneed den eenen grijparm na



DE STAM VAN EEN REUSACHTIGEN CALIFORNISCHEN KOA-BOOM.

den anderen door. Elsie's voet werd echter nog vastgehouden, en haar redder durfde niet verder snijden dan zijn linkerhand hem wees. Plotseling zijn beenen van om de doft losmakend, liet hij zich met het hoofd voorover, over boord glijden, greep het zachte lichaam van het monster beet, en kapte met één vlugge, voorzichtige, juiste snee al de grijparmen waarmede het dier zich aan den grond vasthield, af. ☞ Toen hij weder boven kwam en het vuile water uit zijn oogen wreef, vatte hij Elsie bij haar middel en tilde haar op. Hij deed dit zóó onstuimig, en zoo energiek hielp het overspannen meisje hem, dat zij voorover in de boot viel terwijl het monster zich nog wraakgierig met twee gewonde grijparmen aan haar voet vastklemde. ☞ De magere Cubaan, wiens kleeren verformfaaid waren en dropen van het water, stond in een oogwenk naast haar. Met zijn manchete sneed hij deze twee grijparmen door, stak toen het opgezwollen lichaam van het monster tusschen de oogen, hield het dramatisch omhoog, en slingerde het over boord. Daarop ging Elsie op den bodem der boot zitten, wist genoeg Spaansch bijeen te garen om te zeggen: „Muchas gracias, señor!" en barstte onmiddellijk daarop in beurtelings lachen en huilen uit. ☞ Heelemaal niet wetend hoe hij het had, staarde de Cubaan haar aan, en draaide aan zijn knevel, terwijl het koffiekleurige paard, tot aan den hals in het water, onverschillig toekeek. Ten slotte, wanhopend aan verstaanbare bevelen van de zijde van „la bella Americana", trok de Cubaan het anker op, roeide de boot naar den wal, maakte haar zorgvuldig vast, zette Elsie, die vage tegenwerpingen maakte, op zijn paard, en leidde haar terug naar de rose quinta aan het andere einde van de kleine baai.